

De VWA als kindervriend – huishoudelijke apparaten als speelgoed

Stel, een producent van huishoudelijke artikelen is voornemens een waterkoker op de markt te brengen in de vorm van een olifant. De producent draagt er zorg voor dat de olifant voor wat betreft haar werking minimaal zo veilig is als de reguliere waterkoker op de markt, met als enige aanpassing dat dit product er een stuk feestelijker uitziet. Is het desalniettemin mogelijk dat de olifant, op basis van in Nederland geldende, op de Warenwet gebaseerde, regelgeving door de VWA van de markt geweerd kan worden? In hoeverre wordt door de VWA in haar handhavingsbeleid aandacht besteed aan voor kinderen aantrekkelijke vormgeving van huishoudelijke apparatuur?

Inleiding

In deze bijdrage zal ik aandacht besteden aan het handhavingsbeleid van de VWA ten aanzien van de veiligheid van elektrotechnische huishoudelijke producten met een voor kinderen aantrekkelijke vormgeving. De VWA ontleent haar bevoegdheid tot handhaving aan de Warenwet en de Europese Laagspanningsrichtlijn² welke in Nederland in het 'Warenwetbesluit elektrotechnische producten'³ is geïmplementeerd. De vraag in hoeverre het optreden van de VWA overeenkomt met de strekking van de wet- en regelgeving zal in het hiernavolgende aan de orde worden gesteld.

Het is geen nieuws dat kinderen een kwetsbare groep binnen onze samenleving vormen. Kinderen zijn ontdekkend en onderzoekend. Met name in de eerste levensjaren van het kind waarin nagenoeg alles nieuw en onontdekt is, is het leven een opeenstapeling van openbaringen. Tot een bepaalde leeftijd kan een kind niet geacht worden in staat te zijn om een redelijke beoordeling te maken van de gevaren die zich in hun omgeving voordoen. Huishoudelijke apparatuur die voor haar werking afhankelijk is van het elektriciteitsnet, vergt naar haar aard een meer dan gemiddelde oplettendheid bij aanwezigheid van kinderen. Zo kan onvrijwillige aanraking van onderdelen die bestemd zijn om onder spanning te staan of aanraking van een warmtebron zoals bijvoorbeeld bij strijkijzers of lampen het geval is, leiden tot gevaarlijke situaties en lichamelijk letsel. Dit gevaar is nog meer aanwezig indien het uiterlijk van de betreffende apparatuur kenmerken bevat die op kinderen een bepaalde aantrekkingskracht kan hebben.

1. Mr. R. Chalmers Hoyneck van Papendrecht, is advocaat bij AKD advocaten en notarissen..
2. Richtlijn 2006/95/EG van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2006 betreffende de onderlinge aanpassing van de wettelijke voorschriften der lidstaten inzake elektrisch materiaal bestemd voor gebruik binnen bepaalde spanningsgrenzen (PbEU L374 van 27 december 2006, p. 10).
3. Stb. 1992, 385.

VWA-aanpak

Ten aanzien van de veiligheidsvoorschriften in relatie tot kinderen let de VWA in het bijzonder op huishoudelijke apparaten als tosti-ijzers of stofzuigers en verlichting en aanverwante mechanismen zoals verplaatsbare verlichtingsarmatuur en stopcontactnachtlampjes.⁴ Deze producten die in vrijwel ieder huishouden aanwezig zijn, vormen de bron van een aanzienlijk deel van de huishoudelijke ongevallen waarbij kinderen betrokken zijn. De VWA heeft geconstateerd dat de markt in de afgelopen jaren is overspoeld door elektrotechnische producten die op een voor kinderen aantrekkelijke wijze zijn vormgegeven.⁵ De VWA is van mening dat een belangrijke oorzaak hiervan is dat de regelgeving omtrent dit aspect, volgens de VWA ten onrechte, door de producenten in de markt steeds vaker vrijer wordt geïnterpreteerd. Onvermeld blijft overigens of de VWA een taak voor zichzelf weggelegd ziet als het aankomt op het verduidelijken van de bestaande norm.

Wettelijk kader: de Warenwet

Zoals reeds gesteld biedt de Warenwet de grondslag voor het handhavingsbeleid van de VWA. De tekst van de Warenwet maakt overigens geenszins een onderscheid tussen het gebruik van producten door kinderen en door volwassenen en zij kent dan ook geen directe regelgeving omtrent veiligheidsvoorschriften in relatie tot het 'gebruik' door kinderen. In de Warenwet wordt slechts gesproken over de veiligheid van 'de mens'.

Op grond van artikel 18 van de Warenwet is het onder andere verboden om:

'a. waren, niet zijnde eet en drinkwaren, te verhandelen waarvan degene die deze waren verhandelt, weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat zij bij het gezien hun bestemming te verwachten gebruik bijzondere gevaren kunnen opleveren voor de veiligheid of gezondheid van de mens, of indien het technische voortbrengselen betreft, tevens voor de veiligheid van zaken;'

Niet onbegrijpelijk is dat een dergelijke bepaling enige verduidelijking behoeft. Het wettelijk kader met betrekking tot de verhoogde veiligheidsvoorschriften voor elektrotechnische producten waarmee kinderen in aanraking (kunnen) komen, is er één met een gelaagde structuur. De basis hiervan wordt gevormd door bovengenoemd artikel 18 van de Warenwet welke bepaling wordt uitgewerkt in uitvoeringsbesluiten en Europese normen.

Laagspanningsrichtlijn

In 2006 is de Laagspanningsrichtlijn in werking getreden. De werking van deze richtlijn is beperkt tot elektrotechnische apparatuur met een maximale spanning van 250V. In Nederland is deze richtlijn geïmplementeerd via het 'Warenwetbesluit elektrotechnische producten'. Het Warenwetbesluit tracht enige verduidelijking aan te brengen door in artikel 3 te bepalen dat de betreffende elektrotechnische producten voldoen aan de veiligheidsnorm indien zij *'bij juiste installatie, gebruik overeenkomstig hun bestemming en degelijk onderhoud geen gevaar opleveren voor personen, huisdieren of goederen.'*

Het gebruik overeenkomstig de bestemming van de producten wordt volgens artikel 4 vermoed te voldoen aan hetgeen in artikel 3 is bepaald indien het voldoet aan normen gesteld bij de richtlijn of gesteld bij de Internationale Commissie voor de keuring van elektrisch materiaal (IECEE) of van de Internationale Elektrotechnische Commissie (IEC).

4. Zie www.vwa.nl/onderwerpen/producten-non-food/dossier/elektrotechnische-producten-aantrekkelijk-voor-kinderen/wat-kan-er-mis-gaan-met-elektrotechnische-producten-die-aantrekkelijk-zijn-voor.
5. Zie www.vwa.nl/onderwerpen/producten-non-food/dossier/elektrotechnische-producten-aantrekkelijk-voor-kinderen/toezicht-en-verantwoordelijkheid.

IEC 60335-1

De 'Warenwetregeling aanwijzing normen elektrotechnische producten' verwijst onder andere naar de IEC norm 60335-1. Deze norm bevat een internationale standaard met betrekking tot veiligheidsvoorschriften voor huishoudelijke en vergelijkbare elektrotechnische apparatuur ('de standaard').⁶

De standaard opent in artikel 1 met de overweging dat de standaard slechts betrekking heeft op de gebruikelijke gevaren die door elektronische apparaten worden ondervonden door een ieder in en rondom het huis met uitsluiting van het gebruik van deze apparatuur door jonge kinderen of (geestelijk of lichamelijk) zwakke personen zonder toezicht en de mogelijkheid dat jonge kinderen met de apparaten zullen spelen.

Het is gelet op bovenstaande bepaling merkwaardig dat juist deze standaard de basis vormt voor het handhavingbeleid van de VWA met betrekking tot elektrotechnische producten met een voor kinderen aantrekkelijk uiterlijk. De VWA beroept zich bij handhaving in het bijzonder op artikel 22.44 van de standaard welke bepaalt dat:

'Appliances shall not have an enclosure which is shaped and decorated so that the appliance is likely to be treated as a toy by children.'

Daaraan wordt in een noot nog toegevoegd dat onder deze *child-appealing* vormen en decoraties in het bijzonder wordt verstaan het uiterlijk van een apparaat dat dieren of personen afbeeldt of welke gelijkenis vertonen met een 'schaalmodel'.

Uit deze bepaling blijkt dat de belangrijkste vraag is, of een bepaald product door een kind zal worden opgevat als speelgoed.

Wanneer gezien als speelgoed?

Om meerdere redenen is dit een bijzonder lastige vraag. Ten eerste, hoe moet iemand die de betreffende doelgroep reeds dertig jaar geleden vaarwel heeft gezegd en die bovendien een tosti-ijzer normaliter beoordeelt op zijn functionaliteit, vaststellen hoe een kind dit product opvat?

En daarnaast, welk kind is de maatman in dezen? Is het een kind van één, drie of tien jaar oud? De opvatting over het gebruiksdoel van een product zal immers aanzienlijk verschillen binnen de groep.

Het feit dat de VWA een oordeel moet geven over de vraag of een product valt binnen het kader van bepaling 22.44, en deze beoordeling bovendien voor ieder afzonderlijk geval dient te maken, zal dat de handhaafbaarheid van de norm in de afgelopen jaren, niet ten goede zijn gekomen.

Onderzoek Intertek

- In 2004 heeft de Department of Trade and Industry, het huidige Department for Business, Enterprise and Regulatory Reform van de Britse overheid een (kleinschalig) onderzoek laten uitvoeren naar de risico's van elektrotechnische apparatuur in het huishouden.⁷ Aan kinderen in de leeftijdscategorie van 4 tot en met 12 jaar werden apparaten voorgelegd met de vraag

6. Overigens bestaan er voor specifieke producten, zoals bijvoorbeeld de genoemde nachtlampjes (EN 60598-1), aanvullende subnormen welke als uitwerkingen van EN 60335-1 dienen te worden beschouwd. Deze subnormen zal ik in deze bijdrage buiten beschouwing laten, nu deze aanvullende standaarden voor wat betreft de invulling van het begrip *child-appeal* in het algemeen geen afwijkende regelingen kennen.

7. Intertek Research & Testing Centre Report 61222, www.bis.gov.uk/files/file11550.pdf.

wat de functie van het apparaat was en of zij in staat waren aan te geven wat de gevaren van de producten waren.

Voorbeelden van artikelen die de revue passeerden zijn een lavalamp, een bureaulamp in de vorm van een vliegtuig en een stoomreiniger in de vorm van een (niet te duiden) dier. Uit het onderzoek blijkt dat kinderen van vier jaar over het algemeen niet weten wat de functie en de gevaren van de producten zijn. Wel geldt voor alle bovengenoemde producten dat de kinderen ze heel mooi en interessant vinden. Toch concludeert het onderzoeksteam dat het veiligheidsrisico voor geen van de bovengenoemde apparaten hoger dan gemiddeld is. Dit terwijl het stoomapparaat een temperatuur kan produceren van 97 °C. De uitkomst van het onderzoek lijkt geen hoge drempel op te werpen voor de producenten van huishoudelijke artikelen.

Aanbeveling LVD ADCO

Een geheel andere uitkomst heeft de aanbeveling van de LVD ADCO⁸ werkgroep vier jaar later. Het doel van deze aanbeveling was het bevorderen van een gemeenschappelijke invulling van het begrip *child-appeal* en een eensluidende handvingsprocedure dienaangaande door de verschillende nationale autoriteiten.⁹

Ter inleiding bevestigt de werkgroep dat de aanwezigheid van elementen die *child-appealing* zijn, afhankelijk is van de omstandigheden van het geval waarbij telkenmale de verschillende kenmerken van het product aan beoordeling onderworpen zullen moeten worden. Kenmerken die in het bijzonder in de beoordeling behoren te worden meegenomen zijn de *vormgeving, decoratie, kleurstelling, textuur, geur, geluid, beweging en functie* van het product.

Op grond van overweging 10 dient de producent van huishoudartikelen een risicobeoordeling te maken waarin hij zorg draagt voor het minimaliseren en, waar mogelijk, elimineren van het risico op verwondingen. De producent dient hierbij rekening te houden met het voorzienbare gebruik van het product, en tevens met het *voorzienbare verkeerde gebruik* dat wordt gestimuleerd door kenmerken die voor kinderen aantrekkelijk zijn.

Het nieuwsgierige kind

Bovenstaande overweging lijkt mij correct. Echter, de uitleg die door de werkgroep aan het begrip *child-appeal* wordt gegeven komt mijns inziens niet overeen met de bepaling van artikel 22.44 van de standaard.

De voornaamste eis die in de standaard wordt gesteld – de vraag of een product door een kind als speelgoed kan worden opgevat – komt in deze overweging niet aan de orde. Ik sluit mij bij de opvatting van de werkgroep aan nu ik met hen van mening ben dat deze eis niet beslissend behoort te zijn. Het gaat mijns inziens veeleer om de vraag of een kind aangetrokken wordt door de vormgeving van een product; dat het uiterlijk of de geur het kind nieuwsgierig maakt en derhalve de onderzoeksdrang van het kind aanwakkert.

De vraag of een elektrotechnisch apparaat onrechtmatig *child-appealing* is, is echter slechts relevant in de situatie dat het te verwachten is dat een kind daadwerkelijk in contact komt met de betreffende producten. Een andere opvatting komt mij onredelijk over. Immers, pas als aangenomen kan worden dat het redelijkerwijs aannemelijk is dat een kind in aanraking zal komen met het product, is het noodzakelijk om te beoordelen wat de veiligheidsrisico's

8. Low Voltage Directive Administrative Cooperation

9. http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/electrical/files/adcorecommendations_childapp_en.pdf

zijn en in welke mate het aantrekkelijke uiterlijk van het product daarbij een rol speelt. Dit leidt per geval tot een verschillende beoordeling.

Overigens maakt ook de werkgroep geen onderscheid tussen de gedragingen en opvattingen van een kind van twee jaar oud en die van een kind van dertien jaar oud. Aannemelijk lijkt dat ook de maatman geen vast gegeven is. De risicobeoordeling dient plaats te vinden aan de hand van alle omstandigheden van het geval waarbij soms de opvatting van een zevenjarige relevant is en in andere gevallen de beoordeling dient plaats te vinden aan de hand van de inzichten van een tweejarige.

VWA een (te?) bezorgde kindervriend

De uitleg die in 2008 door de LVD ADCO is gegeven aan de in de standaard neergelegde bepaling omtrent *child-appeal*, biedt mijns inziens voldoende houvast bij de beoordeling van huishoudelijke apparatuur met een voor kinderen aantrekkelijke vormgeving. Immers, in tegenstelling tot wat de letterlijke tekst van de standaard bepaalt, behoort de vraag of een kind een bepaald product als speelgoed zal ervaren, niet de maatstaf te zijn. Het gaat veeleer om de aantrekkingskracht van een product, welke ook kan bestaan indien een kind het product niet als speelgoed beschouwt.

Ondanks dat de VWA op haar website wel refereert aan de aanvullingen op de regelgeving zoals deze door de werkgroep zijn opgesteld, blijft binnen de markt onduidelijkheid bestaan over wat nu toelaatbaar is. De VWA verschaft in de praktijk weinig inzicht in de wijze waarop zij de standaard uitlegt. Wanneer wordt opgetreden tegen *child-appealing* producten wordt in de regel slechts verwezen naar bepaling 22.44. Een verwijzing naar deze, door de aanvullingen van de werkgroep, achterhaalde bepaling, is mijns inziens ontoereikend.

Mag dat, een waterkoker als olifant?

Tot slot rest mij nog slechts de beantwoording van de vraag die in de aanhef is gesteld. Moet de producent van een waterkoker die is uitgevoerd in de vorm van een olifant, zich zorgen maken om handhavend optreden door de VWA? Ook al kan de vormgeving van het olifantje op kinderen van jonge leeftijd een bepaalde aantrekkingskracht hebben, het is mijns inziens aannemelijk dat het product geen verhoogde veiligheidsrisico's in zich draagt.

In aanmerking genomen dat een waterkoker zich in de regel op het aanrecht bevindt – en derhalve buiten het bereik van kinderen tot zes jaar – en men ervan uit mag gaan dat kinderen vanaf zes jaar ook het besef hebben dat een waterkoker heet water kan bevatten en derhalve 'gevaarlijk' kan zijn, lijkt in casu de voor kinderen aantrekkelijke vormgeving niet per definitie voor extra veiligheidsrisico's te zorgen. Deze risico's zijn wellicht wel aanwezig indien de producent dermate veel aandacht besteedt aan het decoratieve karakter van het product dat het eindproduct in het geheel niet meer als waterkoker is te herkennen. Of de VWA het met mij eens is zal moeten blijken.